

Riksantikvaren
Pb. 8196 Dep

0034 OSLO

Dato: 13.06.2025

Vår ref: 25/01295-2

Deres ref: 25/01130-5

Høring av forslag til bevaringsstrategi for næringer og industriers kulturmiljø

Selv om Den norske kirke ikke arbeider med «næringers og industriers kulturmiljø» slik det defineres i høringsutkastets innledning, vil vi likevel kommen med noen kommentarer til strategien som vi mener er viktig å ta med i det videre arbeidet. Kommentarene går direkte inn på deltema 1.

Deltema 1. Industrien som bygde samfunnet.

Dette deltemaet handler bl.a. om industriutviklingens betydning for samfunnsbyggingen på alle nivåer, også det lokale. I beskrivelsen sies temaet skal «bidra til forståelsen av velferdssamfunnets framvekst.» (s. 25) Det skal også løfte fram flere perspektiver i fortellingen, «blant annet gjennom ulike arbeiderhistorier».

Flere steder senere i utkastet snakkes det også om helheter og sammenhenger mellom industri, de som arbeidet i industrien, miljøet og samfunnet. Dette er gode tanker, ikke minst fordi nesten alle bevaringsstrategiene handler om helheter og større sammenhenger.

Den innledende, skarpe avgrensningen av industrien som produksjon, råvarer, distribusjon, kompetanse osv. bryter med disse utvidede perspektivene. Det er helt naturlig med en avgrensning av temaet i strategien, men det er også viktig å få med de elementer som kan fortelle den helhetlige historien og sammenhengen mellom industrivirksomheten og de miljøer den bygde.

Industrien skapte ikke bare produkter som førte til inntekter og teknologisk utvikling. Den formet også menneskene som arbeidet og levde sine liv i disse industrisamfunnene, og ofte påvirket hele nasjonens kultur, menneskesyn og politikk. Følgelig er det mange typiske trekk ved disse næringers og industriers kulturmiljø som ikke direkte angår selve produksjonen

Et eklatant eksempel på dette er Røros kirke, tegnet, bygget og finansiert av kobberverket selv. Kirken har sågar verkets «logo» godt synlig både i eksteriøret og i

interiøret. Uten verkets teknologiske og internasjonale kompetanse, hadde den ikke blitt bygget slik den ble. Interiøret gjenspeiler også verkssamfunnets struktur, hierarki og økonomi. En gudstjeneste med obligatorisk fremmøte var langt mer enn en liturgisk handling. Det samme gjelder Kongsberg kirke, og i forskjellig grad også andre industrisamfunns kirker og gudshus.

Den tette sammenhengen mellom industrisamfunnet, gudshus og forsamlingslokaler, fortsatte også opp mot vår egen tid. Kirkene ble ofte planlagt inn i industrisamfunnets struktur, og ofte finansiert direkte av industrien. Mange steder var dette hjørnestensbedrifter i samfunn som uten bedriften ikke ville ha eksistert. Det er vanskelig å lage en grense mellom bedrift og kulturmiljø ellers.

Grenlandsområdet er eksempel på at industrien formet kulturmiljø og mennesker. Som i mange industrisamfunn ellers i Europa, dekket arbeiderne sine åndelige behov på nye måter, ofte utenfor den etablerte statskirken. Det er typisk for industrialiseringens tidsalder at mange nye religiøse trossamfunn og sosiale bevegelser oppsto i arbeidssamfunnene rundt bedriftene.

Legpredikanten og gründeren Hans Nilsen Hauge grunnla en serie bedrifter rundt om i Norge. Disse ble grunnlaget for mange industrisamfunn på 1800-tallet. Hans bevegelse viser en tett sammenheng mellom trospraksis, arbeidsetikk og industriutvikling.

Et annet eksempel på sammenhengen mellom industri og kirkebygg er Gravberget kirke på Finnskogen. Denne ble bygget og finansiert av Borregård fabrikker på 1950-tallet, tegnet av Magnus Poulsson. Kirkens arkitektur er inspirert av skogen der Borregård hentet sin kapital. Gravberget befinner seg midt i et tradisjonelt skogfinsk område. I dag er Gravberget et sted med bare noen få beboere, men kirkebygget formidler fremdeles den tette sammenhengen mellom bedrift og sted.

Konklusjon

Strategien for bevaring av næringers og industriers kulturmiljø bør i større grad belyse sammenhengen mellom industrien og samfunnene som vokste frem rundt industribedriftene. Kirkebygg og kirkelig kulturarv spiller en sentral rolle i fortellingen om disse industrisamfunnene. Dette bør skrives inn under deltema 1.

Vi viser ellers til vår høringsuttalelse til *Bevaringsstrategien for bygders og byers kulturmiljøer* som inneholder sentrale poeng som er relevante også for denne bevaringsstrategien.

Med vennlig hilsen

Jan Rune Fagermoen
assisterende direktør

Martin Reichenbach
seniorrådgiver kirkebygg

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

,

Mottakere:
Riksantikvaren

Pb. 8196 Dep

0034 OSLO